

2021-ieji: kiek melancholiški, bet sėkmingi

Dr. Arūnas Gelūnas

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus direktorius

Muziejaus metraštis yra labai svarbi, išties *tikroji* detali muziejaus visų metų veiklos ataskaita, tačiau žvilgsnis į praėjusius įvykius neišvengiamai retrospektyvus ir pakoreguotas atstumo – greitai prabėgusių mėnesių, juos užklojusių kitų įvykių ir iškilusių faktų. Todėl negaliu nepaminėti pagrindinės aplinkybės, kad šiuos žodžius rašau kaimyninėje Ukrainoje liepsnojančiam negailestingam broližiškam karui, kurį sukėlė Rusija. Šiandien mūsų kolegos ukrainiečių muziejininkai nukabina savo ekspozicijas ir gelbsti svarbiausius eksponatus rūsiuose ir bunkeriuose, o mes Lietuvos muziejuose skubiai koreguojame anksčiau rengtus piliečių mobilizacijos ir kultūros vertybių išsaugojimo scenarijus. Grėsmė didelė ir dar sustiprinta žinojimo, kad Rusijos okupantų ranka nesudreba net žudant vaikus ar nėščias moteris, ką jau kalbėti apie pagarbą kultūros vertybėms. Karo akivaizdoje atminties institucijų veikla atrodo dar svarbesnė, o prieš šimtmečius sukurtos ir dešimtmečius kauptos lituanistinės kultūros vertybės, saugomos muziejų rinkiniuose, – dar brangesnės. Prieš akis iškyla Pranciškaus Smuglevičiaus šedevro „Persų pasiuntiniai pas Etiopų karalių“ vaizdinys: karalius ryžtingu rankos mostu nurodo persų pasiuntiniams išvykti iš jo valstybės ir tai yra neabejotina nacionalinio orumo ir tautų teisės savarankiškai apsispręsti metafora – šitaip, pasinaudojant senovės istorija, pačiai Rusijos imperijai pasakoma nešdintis iš Abiejų Tautų Respublikos, nesikišti į kitų valstybių reikalus. Narsiems ukrainiečių kovotojams Gyvatės saloje garsiai pasiuntus velniop (rusiškai tai skamba gerokai šurkščiau) rusų karinį laivą, muziejuje netrukome atrasti dar vieną labai tiesioginę skausmingų šių dienų įvykių sąsają su mūsų saugomais meno kūriniais – Iljos Kabakovo „atviruką“, kuriame ironiškai svajingas laivų ir žuvėdrų paveikslėlis „užklotas“ ant tos pačios bekompromisės rusiškos frazės – „eikit jūs na***i“. I. Kabakovas 1985–1993 m. šitaip siuntinėjo nekenčiamą Kremlių, panašų, kad po daugiau nei 30 metų istorijos spiralė šią frazę vėl sviedė Kremliaus despotams į veidus.

Kad ir koks dramatiškas šios ataskaitos rengimo fonas, kad ir kokia melancholiška, dvejus metus užtrūkusios COVID-19 pandemijos sukelta psychosocialinė atmosfera, reikia konstatuoti, kad 2021-ieji Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui (LNDM) buvo daugeliu požiūrių sėkmingi ir neabejotinai produktyvūs. Šios sėkmės paliudijimas yra jūsų rankose laikomas *23-iasis metraščio tomas* – 2021-ųjų muziejaus veiklos ataskaita. Čia būtina priminti, kad LNDM yra 11 institucijų 4 Lietuvos miestuose – Vilniuje, Klaipėdoje, Palangoje ir Juodkrantėje – jungianti skėtinė organizacija. Vilniaus paveikslų galerija, Nacionalinė dailės galerija, Taikomosios dailės ir dizaino muziejus, Vytauto Kasiulio dailės muziejus, Radvilų rūmų dailės muziejus, Palangos gintaro muziejus, Prano Domšaičio galerija, Laikrodžių muziejus, Pamario galerija, Prano Gudyno restauravimo centras ir Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras (toliau – LIMIS) – tokie LNDM muziejinės šeimos nariai sunešė į gausų aruodą rezultatus, kurie išsamiai pristatomi šiame metraštyje.

RINKINIAI

Kalbant apie rinkiniuose saugomų eksponatų statistikos pokyčius, reikia atkreipti dėmesį, kad čia aritmetinė logika gali labai suklaidinti – tiek tarptautinio kalibro, itin brangiai kainuojantys kūriniai, tiek ir gerokai menkesnės vertės objektai (pavyzdžiui, parengiamieji eskizai, škicai) statistikoje virsta *aritmetiniais vienetais*, todėl skirtingais metais pateikiamo bendrojo eksponatų skaičiaus svyravimas menkai atspindi turinio kokybės augimą: tarp vienais metais įsigytų ar kitaip įgytų 7000 eksponatų gali nebūti nė vieno tikrai reikšmingo, o kitais metais rinkinys gali papildyti vos 1000 eksponatų, tačiau tarp jų gali būti net keliasdešimt pasaulinio lygio šedevrų. Todėl mielus

>
Lietuvos nacionalinio dailės
muziejaus direktorius
dr. Arūnas Gelūnas Radvilų
rūmų dailės muziejuje.
Vilnius, 2020
Fot. Gintarė Grigėnaitė,
LNNDM

skaitytojus prašome itin jautriai ir kritiškai žvelgti į beveik visą su menu siejamą statistiką (net ir į lankytojų skaičius!).

LNNDM rinkiniai pernai pasiekė 257 486 eksponatų skaičių, o tai reiškia, kad per 2021-uosius juos papildė 1092 nauji kūriniai. Net 487 iš jų muziejui buvo padovanoti. Tarp jų – meno, rezidencijų ir edukacijų centro „Rupert“ ir Julijono Urbono dovanota instaliacija „Planeta iš žmonių“, sukurta Venecijos bienalei, Juozo Galkaus plakatai (239 vnt.), Dovilės Dagienės fotografijos (13 vnt.), Marijos Marcelionytės-Paliukės grafikos darbai (22 vnt.), Onos Birutės Vincevičienės ir Vytauto Jono Vincevičiaus dainų švenčių kostiumų ir drabužių projektai (86 vnt.), Vytauto Jurkūno (vyresn.) grafikos kūriniai ir fotografijų negatyvai (140 vnt.). Lietuvos bankas perdavė muziejui 2021 m. išleistas kolekcinės ir apyvartinės monetas (22 vnt.), į apskaitą buvo įtraukti Stasio Vaitkaus 1959 m. ekspedicijos metu fotografuotų objektų negatyvai (349 vnt.). Tarp pirktų kūrinių pažymėtini 3 Mindaugo Navako objektai, Petro Repšio „Atvaizdas pilies fone“ (1974), Teodoro Kazimiero Valaičio sukurtas Osakos parodos „Expo-70“ SSRS paviljono dekoratyvinės kompozicijos modelis (1969) ir Liucijos Balzukevičiūtės XX a. pr. eskizų albumėlis su 56 piešiniais. Šiuolaikinės dailės rinkinius papildė Dainiaus Liškevičiaus, Eglės Rakauskaitės, Antano Gerliko, Lauros Garbštienės, Tomo Daukšos kūriniai. Įsigyta ir ypač reikšmingų darbų – tai išėvijos dailininkų Alberto Veščiūno tapybos darbas „Peizažas“ ir Aleksandros Kašubienės mozaika „Abraomas ir Izaokas“ (1961), taip pat Vaidoto Žuko, Audriaus Novicko, Dariaus Basčio kūriniai. Liaudies meno rinkinius papildė 6 skulptūros.

Būtina pabrėžti, kad darbas su rinkiniais – ne vien jų gausinimas ir viešinimas, tai ir eksponatų būklės įvertinimas, vėliau – jų konservavimas ir restauravimas. Taip pat buvo siekiama užtikrinti tinkamą muziejaus eksponatų saugojimo režimą, apskaitą, kaupimą, vertinimą, rinkinių pristatymą visuomenei rinkinius populiarinančiuose leidiniuose ir moksliniuose straipsniuose. 2021 m. konservuoti 357 eksponatai, restauruoti – 448. Kitiems muziejams, įstaigoms ir privatiems asmenims priklausančių eksponatų restauruota 1490, suteikta 119 metodinių konsultacijų. Turint omeny, kad neretai vieną blogos būklės eksponatą tenka restauruoti ištisus mėnesius, kartais net ir keletą metų ir kad prie jo dirba visa restauratorių ir tyrėjų komanda, tokia statistika išties įspūdinga.

Kitą svarbią darbo su rinkiniais dalį sudaro eksponatų skaitmeninimas ir suskaitmenintų vaizdų sklaida. 2021-ųjų pabaigoje LNNDM valdomoje LIMIS buvo sukaupta 685 911 suskaitmenintų ir skaitmeninių kultūros paveldo objektų iš visos Lietuvos muziejų, iš jų 437 827 buvo prieinami LIMIS portale. Vykdytos nacionalinio skaitmeninimo kompetencijos centro funkcijos: teiktos skaitmeninimo paslaugos muziejams (kitiems Lietuvos muziejams sukurti 3984 skaitmeniniai vaizdai), atminties institucijoms, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims; suorganizuoti 22 kvalifikacijos kėlimo renginiai (darbo su LIMIS mokymai (9 vnt.)), ciklas mokomųjų seminarų, kuriuose dalyvavo 280 asmenų, vykdyta mobiliųjų skaitmeninimo grupių veikla su išvykomis į regionų muziejus ir individualiais mokymais vietoje: aplankyta 10 regionų muziejų, individualiai apmokyta 19 specialistų, nufotografuota 2315 muziejinių vertybių.

Taip pat nuolat teiktos metodinės konsultacijos muziejams, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims.

Buvo tęsiamas iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos biudžeto finansuojamo Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos plėtros, modernizavimo ir naujų el. paslaugų projekto „Virtualus muziejus“ vykdymas, tęsti naujų LIMIS funkcionalumų planavimo, projektavimo, programavimo, testavimo ir diegimo darbai, vykdyta 10 naujų el. paslaugų ir jų viešųjų prieigų kūrimo, testavimo darbų.

EKSPOZICIJOS IR PARODOS

Nors šiolaikiniame muziejuje sąvoka „nuolatinė ekspozicija“ tampa vis labiau sąlygiška dėl visuomenės lūkesčių dinamiškai kaitai, LNDM 2021-aisiais įdėjo pastangų atnaujindamas kelias savo sistemos muziejų ekspozicines erdves – lankytojai galėjo pajusti pozityvius pokyčius Palangos gintaro muziejuje (čia atnaujintos ekspozicijos, įdiegta nauja apšvietimo sistema, atkurtas pagrindinis rūmų įėjimas, įrengta edukacinė erdvė, atidaryta kavinė), Vilniaus paveikslų galerijoje, Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje ir Laikrodžių muziejuje, o metų gale – ir Prano Domšaičio galerijoje. Ypač paminėtina, kad 2021 m. liepos 9 d. atsinaujinusias Palangos gintaro muziejaus ekspozicijas aplankė Ukrainos prezidentas Volodymyras Zelenskis ir Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda. Metų pabaigoje šias ekspozicijas reikšmingai papildė menininko ir parodų architekto Sauliaus Valiaus sukurtas „Interaktyvus Tiškevičių šeimos albumas“, pasakojantis apie rūmus stačiusią ir įrengusią Lietuvos aristokratų šeimą.

Kaip ir ankstesnieji metai, 2021-ieji išsiskyrė itin aktyviu parodų rengimu beveik visuose LNDM padaliniuose – muziejuje, kitose Lietuvos institucijose ir užsienyje visuomenei pristatyta 50 parodų, iš jų 43 – paties LNDM įvairiuose filialuose.

Reikšmingumu iš šios parodų gausos išsiskyrė vienas svarbiausių LNDM 2021 m. parodinių projektų – „parodinis diptichas“ „Formuojant ateitį. Erdvinės Aleksandros Kasubos aplinkos“ ir „Emilija Škarnulytė. Daugdara. Dedikuojama Aleksandrai Kasubai“ (Nacionalinė dailės galerija). Parodos anotacijoje nurodoma: „Surengti parodą ir išleisti leidinį inspiravo 2014–2019 m. Lietuvos dailės muziejui A. Kasubos padovanota unikali 1942–2019 m. sukurtų darbų kolekcija. Ji atskleidė nepaprastai plačią menininkės, vizijų kūrėjos, kūrybinių interesų panoramą: nuo ankstyvosios tekstilės darbų, plytelių pano, mozaikų, tapybos, akvarelių, kūrinių JAV viešosioms erdvėms projektų bei jų brėžinių iki unikalių erdvinių aplinkų – tampriųjų buveinių. Kolekcijoje – ir architektūriniai modeliai, tarp kurių Naujosios Meksikos dykumoje pasistatyto gyvenamojo namo

su svečių rezidencija modelis, taip pat 8000 skaitmeninių vaizdų, kurių originalai saugomi Amerikos meno archyve. Aleksandra Kasuba – unikali menininkė, kurios įstabi biografija gali tapti įkvėpimo šaltiniu daugeliui tyrinėtojų.“ Šiuo įkvėpimu parodos kuratorė prof. Elona Lubytė, pasitelkusi architektus Roką Kilčiauską ir Aleksandrą Kavaliauską, pasinaudojo tikrai įspūdingai – parodą liaupsino ir meno ekspertai, ir gausūs jos lankytojai.

Minėtą parodą lydėjo mažesnioji „dipticho“ paroda – Emilijos Škarnulytės audiovizualinė instaliacija „Daugdara. Dedikuojama Aleksandrai Kasubai“ (parodos kuratorė Candice Hopkins, architektas Linas Lapinskas). Šio kūrinio atsiradimą lėmė asmeninė E. Škarnulytės pažintis su A. Kasuba ir jos kūryba. 2018 m. ji pirmą kartą nuvyko į Naująją Meksiką (JAV) apžiūrėti A. Kasubos suprojektuotos „Akmenų kalvos rezidencijos“ ir „Kiautų buveinių“ pastatų komplekso. Padedama meno istorikės, parodų kuratorės E. Lubytės, ji susipažino su architekto. Panašūs skirtingų kartų kūrėjų interesai – žavėjimasis meno ir mokslo sąveika, domėjimasis gamtos mokslų, astronomijos, kvantinės fizikos laimėjimais – padėjo užsimegšti įkvėpiančiai pažinčiai, paskatinusiai E. Škarnulytę ją įprasminti savo kūrinyje. Pradėjusi parodinius metus iškilios lietuvių išsivijios asmenybės kūrybos pristatymu, Nacionalinė dailės galerija juos baigė kita tarptautinio kalibro paroda „Jonas Mekas ir Niujorko avangardas“, skirta „JAV eksperimentinio kino tėvu“ vadinamam Jonui Mekui (kuratoriai Inesa Brašiškė ir Lukas Brašiškis, architektai Petras Išora, Ona Lozuraitytė (Isora x Lozuraityte studio), dizainerė Laura Grigaliūnaitė). Unikali tarptautinė paroda pristatė Jono Meko kūrybą, intelektualinį ir organizacinį jo darbą, puoselėjant nepriklausomą kiną, ir jo bendraminčių Amerikos avangardinio kino kūrėjų darbus, pagrindinį dėmesį ekspozicijoje skiriant pirmiesiems trims J. Meko veiklos Niujorke dešimtmečiams – nuo 1949 m. iki 8 deš. pabaigos.

Neįmanoma nepaminėti ir dar vienos Nacionalinės dailės galerijos parodos – drąsios ir eksperimentiškos, sukėlusios daugybę diskusijų apie lietuviškąją tapatybę ir kultūrinę atmintį, iškėlusios įvaizdžių stereotipų ir jų vizualizavimo klausimus, išskleidžiant trijų istorinių epochų (carinės Rusijos, pirmosios nepriklausomos Lietuvos Respublikos, sovietmečio) gilaus kaimo panoramą. Paroda apeliavo į mažiausių visuomenės modernizavimo įtaką patyrusių ir autentiškiausių bei archajiškiausių kultūrą išsaugojusių kaimo gyventojų kasdienybę. Kalbu apie dr. Margaritos Matulytės kuruotą parodą „Aniceta, Stasys, Teresė, Jonas, Janė, Petras, Mykolas, Uršulė, Anupras ir kiti. Čiabuvių pasakojimai“ (architektė Sigita Simona Paplauskaitė, grafikos dizainerė Laura Grigaliūnaitė, garso instaliacijos autorius Marius Juknevičius, šviesos dailininkas Eugenijus Sabaliauskas, architektūros įgyvendinimo koordinatorius Mindaugas Reklaitis, projekto koordinatorė ir edukacinės

programos „Kas aš esu?“ kuratorė Ugnė Marija Ma-
kauskaitė, instaliacijos „Laikų laukas“ autorė Sigita Simona
Paplauskaitė, projekto „Čiabuvių fonogramos“ autorius
Marius Juknevičius, „Less Table“ instaliacijos „Rupus
laikas“ autorės Živilė Lukšytė ir Julija Mazūrienė).

Ypač sėkminga laikytina ir didžiulio dėmesio sulaukė
Vilniaus paveikslų galerijoje surengta Pranciškaus Smugle-
vičiaus 275-osioms gimimo metinėms paminėti skirta
paroda „Pranciškus Smuglevičius. Nuo antikinės Romos
iki Vilniaus universiteto“ (kuratorė Dalia Tarandaitė, archi-
tektai Vytautas Biekša ir Eglė Matulaitytė („Processoffice“),
dizainerės Loreta Uzdraitė ir Laura Grigaliūnaitė, dizai-
neris Vadim Šamkov). Itin jautrios architektūros, detaliais
tyrimais grįsta paroda išsamiai pristatė žymios klasicizmo
laikotarpio asmenybės, Lietuvos profesionaliosios dailės
pradininko gyvenimą ir kūrybą Italijoje ir Lietuvoje.

Itin reikšminga ir būtinai paminėtina dar viena Vilniaus
paveikslų galerijos paroda „Hommage donatoriams.
Vilniaus paveikslų galerijos pradžia“, pasakojanti apie
paties LNDM ištakas (kuratorės Laima Laučkaitė, Rima
Rutkauskienė, architektas Saulius Valius). Ši paroda tapo
atminimo ir dėkingumo aktu žmonėms, kurie aukojo meno
kūrinius XX a. pradžioje įkurtoms muziejiniams instituci-
joms, supažindino su Vilniaus mokslo ir meno muziejaus
draugijos, Vilniaus mokslo bičiulių draugijos, Vladislavo
Tiškevičiaus, Kanuto ir Boleslovo Ruseckų, Fiorentinių
dinastijos, Antono Kolb-Seleckio palikimu.

Radvilų rūmų dailės muziejus, bendradarbiaudamas su
Ukrainos nacionaliniu dailės muziejumi, pristatė ambicingą,
Ukrainos nepriklausomybės 30-metį žyminčią tarptautinės
reikšmės parodą „Oleksandras Bohomazovas. Kūrybos
laboratorija“ (projekto vadovas Arūnas Gelūnas, kuratoriai
Olena Kašuba-Volvač, Skaistis Mikulionis, koordinatorė
Justina Augustytė, architektai Oleksandr Burlaka, Jurgis
Dagelis, dizainerė Lina Bastienė), kuri lietuviškąją meno
mylėtojų publiką supažindino su iki šiol nematytais žy-
maus Ukrainos avangardisto, meno teoretiko ir pedagogo
Oleksandro Bohomazovo (1880–1930) ir jo bendraminčių
Oleksandro Ekster (1882–1949) ir Oleksandro Archypen-
kos (1887–1964) kūriniais iš Ukrainos nacionalinio dailės
muziejaus ir Nacionalinio kultūros ir meno muziejaus
komplekso „Meno arsenalas“ rinkinių.

Kita „Radvilose“ surengta paroda – Aldo'o Gianotti'io
„Muziejus performanse“ (kuratorė Lina Albrikienė, koordi-
natorė Kristina Alsyte) – linksmi provokavo tradicinę mu-
ziejaus sampratą ir paneigė tokias tradicines jo nuostatas
kaip „garsiai nekalbėti“ ar „nebėgioti“. Vienoje gyvenantis
ir kuriantis italų kilmės menininkas A. Giannotti'is pasitel-
kė sociopsichologinį „avių bandos elgesio“ fenomeną ir
kvestionavo kultūrose skirtingai pasireiškiančias bendruo-
meniškumo tendencijas, kvietė ne tik kolektyviai patikrinti,
kokios iš tiesų atsiranda ribos būnant ir veikiant kartu, bet

ir išbandyti savąsias ribas. Tokį ribų praplėtimą gausūs
parodos lankytojai netruko įvertinti.

Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje, be kitų pui-
kių parodų, lankytojus itin džiugino dvi kuratorių dueto
Gražinos Gurnevičiūtės ir Živilės Intaitės Lietuvos dizai-
no iškiliausiomis asmenybėms skirtos parodos. Pirmoji,
„Daiktų pasaulio vizionierius. Felikso Daukanto kūryba“
(architektas Justinas Dūdėnas, dizainerė Laura Grigaliū-
naitė), kūrybingai pristatė profesionalaus Lietuvos dizaino
edukacijos pradininko, teoretiko ir modernaus dizaino
kūrėjo idėjas, reikšmingai paveikusias Lietuvos dizainą.
F. Daukanto kūrybos visuma eksponuota pirmąkart – buvo
pristatytos ne tik daiktinės kūrybos sritys (juvelyrika, odos
ir metalo gaminiai), bet ir iki šiol plačiosios visuomenės dar
neatrasti šio autoriaus dizaino darbai, skulptūra, fotografija,
šaržai. Antroje parodoje, „Kasdienybės architektės. Gy-
venamųjų interjerų baldų dizainas. 1959–1984“ (architektas
Tomas Valentinaitis, dizainerė Laura Grigaliūnaitė), lanky-
tojai buvo supažindinti su pirmųjų profesionalaus dizaino
kartų baldininkų Lygijos Marijos Stapulionienės, Brigitos
Adomonienės, Valerijos Emos Cukermanienės, Liucijos
Zaveckienės, Dalios Siaurusaitienės, Florentinos Neros
Nesavienės, itin daug dėmesio skyrusių gyvenamosios
aplinkos formavimui, kūryba.

Iš Vytauto Kasiulio dailės muziejuje pristatytų 7 parodų
kokybe išsiskyrė paroda „Moterys menininkės tarpukario
Vilniuje: tarp lūkesčių ir galimybių“ (kuratorės Algė An-
driulytė, Ilona Mažeikienė, architektė Eglė Matulaitytė,
dizaineris Liudas Parulskis), išryškinusi originalų, menkai
žinomą tarpukario Vilniaus skirtingų kartų, tautybių, įvairių
socialinių sluoksnių Vilniuje kūrusių moterų ir merginų
meninės veiklos rezultatus, ir garsaus išėivijos skulptoriaus
Antano Mončio 100-ajai sukakčiai skirta jo kūrinių paroda
„Veidai ir dvasios“ (kuratorius Viktoras Liutkus, architektas
Povilas Vincentas Jankūnas; organizatoriai Antano Mončio
paramos fondas ir Lietuvos nacionalinis dailės muziejus).
Parodos pavadinimą padiktavo A. Mončio kūrinių motyvai ir
dailininko nostalgija paliktai gimtajai Žemaitijai, jo kūriniuo-
se ataidinti senųjų liaudies amatų, meistrystės, pasakų ir
legendų dvasia. Eksponuotų kūrinių pagrindinę dalį sudarė
pirmąkart Lietuvoje rodytos skulptūros, piešiniai, akvarelės,
koliažai iš Vokietijoje gyvenančios dailininko dukros Sabi-
nos Moncys Moncevicus rinkinio, vilniečių skulptoriaus
bičiulių Karolinos ir Arūno Paliulių kolekcijos.

Mažiausiame LNDM padalinyje, Pamario galerijoje,
maloniai nustebino kviestinės kuratorės Monikos Lipšic
kuruota improvizacinė ir asociatyvi paroda „Audra“
(architektai Monika Lipšic ir Eugenijus Byčenkovas,
grafikos dizaineris Marekas Voida), kurioje, greta Stasio
Krasausko grafikos ciklo „Giesmių giesmė“ fragmentų,
Liucijos Šulgaitės keramikos, eksponuota šiuolaikinių
menininkų (Alexandros Zuckerman, Agnės Juodvalkytės,

Gerdos Paliušytės) kūryba. Ekspozicijos leitmotyvas – jausmingumas, pasireiškiantis per formas, linijas, medžiagas ir idėjas.

Dėl vietos stokos šioje pratarinėje nepavyks plačiau aptarti puikių personalinių parodų: Mindaugo Navako parodos Radvilų rūmų dailės muziejuje, Eglės Ridikaitės ir Agnės Kuzmickaitės parodų Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje, Vaclovo Rato parodos Vytauto Kasiulio dailės muziejuje, Vitos Pukštaitės-Bružės parodos Palangos gintaro muziejuje ir kitų ne mažiau aptarimo nusipelnusių įdomių projektų, kurių išsamius aprašymus galite rasti muziejaus tinklalapyje www.lndm.lt.

EDUKACIJA

LNDM bendruomenės nariai neretai mėgsta su pasididžiumu konstatuoti, kad dirba muziejuje, kuris tarp Lietuvos muziejų yra absoliutus edukacijų lyderis tiek kokybe, tiek statistiškai, pagal surengtų fizinių ir virtualių užsiėmimų skaičių. 2021-ųjų patirtis šį įsitikinimą patvirtino su kaupu. 2021 m. muziejus surengė net 1199 edukacinius užsiėmimus, juose dalyvavo 16 682 žmonės; 1069 virtualius edukacinius užsiėmimus, juose buvo 33 260 dalyvių; organizavo 373 ekskursijas (4178 dalyviai); sukūrė 15 virtualių ekskursijų (turų), sulaukusių 16 263 dalyvių. Itin daug susidomėjimo sulaukė virtualūs turai lietuvių ir anglų kalbomis po Palangos gintaro ir Laikrodžių muziejus, Prano Domšaičio galeriją, Vytauto Kasiulio dailės muziejų, Vilniaus paveikslų ir Nacionalinę dailės galerijas.

Visuose muziejaus padalinuose įgyvendintos parodų turinį atliepančios, vaikų ir jaunimo švietimo poreikius skatinančios edukacinės programos ir ekskursijos: „Čiabuviai“, „Empatija gyvybei“, „Jonas Mekas – ne tik filmininkas“ ir kt. (Nacionalinė gailės galerija); „Protesto meno teritorija“, „Geometrinė tapyba“, „Kūrybinis pasivaikščiojimas“ ir kt. (Radvilų rūmų dailės muziejus); „Pasimatymas su tekstile“, „Raktai, vilna, rutuliukai“, „Miego dėžutė“ ir 3D atvirukas „Kėdė“ ir kt. (Taikomosios dailės ir dizaino muziejus); „Valstiečiai ir karaliai“, „Antikos herojų pėdsakais“, „Gyvieji paveikslai“ ir kt. (Vilniaus paveikslų galerija); „Paslaptys, kurias slepia meno kūriniai“, „Paryžiaus herojai“, „Danijos tapybos aukso amžius“, „Paveikslų istorijos“ ir kt. (Vytauto Kasiulio dailės muziejus); „Gintaras ir liaudies medicina“, „Kalbėjime prancūziškai Palangos Birutės parke“ ir kt. (Palangos gintaro muziejus); „Mano įsivaizduojamas ateivis“, „Pažinkime laikrodį“, „Metų karuselė“, išmanioji edukacija „Zodiako žvaigždynai“ ir kt. (Laikrodžių muziejus), tęstas mobilus edukacinis projektas „Muziejus ant ratų“ (Laikrodžių muziejus).

Suformuoti virtualių edukacinių užsiėmimų paketai, atitinkantys formaliojo ir neformaliojo ugdymo ir mokymosi

visą gyvenimą programų prioritetus. Jie buvo nemokami ir sėkmingai integruoti bendrojo lavinimo mokyklose programoje. Jų naudojimo geografija aprėpė visus Lietuvos regionus ir išplėtė muziejinės edukacijos paslaugų žinomumą. Rengtos dailės ir mokyklose dėstomų disciplinų virtualios integruotos pamokos: 7–10 klasių fizikos ir dailės pamoka „Camera obscura – tamsioji kamera“ (Radvilų rūmų dailės muziejus), 9–12 klasių tikybos ir dailės pamoka „Biblijos abėcėlė“ (Radvilų rūmų dailės muziejus), 6–8 klasių istorijos pažinimui skirtas muzikinės animacijos užsiėmimas „Laiko ritmu“ (Laikrodžių muziejus).

Išplėstas virtualių edukacinio pobūdžio veiklų spektras. Nacionalinėje dailės galerijoje surengti virtualūs parodų „Laikmenos. Lietuvos medijų meno retrospektyva“ ir „Fotoblokas. Centrinė Europa fotoknygose“ pristatymai su kuratorių ir menininkų komentarais, įgyvendintas skaitmeninis edukacinis projektas „Ko nežinojote apie meną, bet nedirsite paklausti savo muziejininko“. Jaunesnio amžiaus vaikams, mokiniams ir trečiojo amžiaus universiteto klausytojams surengtos virtualios ekskursijos po parodas „Įminti Paryžių“ (Vytauto Kasiulio dailės muziejus), „Formuojant ateitį. Erdvinės Aleksandro Kasubos aplinkos“ (Nacionalinė dailės galerija), nuolatinę XX–XXI a. Lietuvos dailės ekspoziciją (Nacionalinė dailės galerija). Kartu su kultūros, edukacijos ir mokslo lauko profesionalais parengtas parodos „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji“ (Radvilų rūmų dailės muziejus) turinį interpretuojančių virtualių, parodos kontekstą išplečiančių 14 pranešimų ciklas. Įgyvendintas unikalus bendrojo lavinimo mokyklų vyresniųjų klasių moksleivius parodos sukūrimui įtraukęs projektas „Kažkoks keistas menas“ (Nacionalinė dailės galerija), edukacinė programa Lietuvos regionų bendruomenėms „Kas aš esu?“ (Nacionalinė dailės galerija). Ypač reikėtų išskirti Nacionalinėje dailės galerijoje įgyvendintą net tarptautiniu mastu unikalų edukacinį projektą „Kažkoks keistas menas“, kurio pavadinimas vėliau transformavosi į „O kur žmonės?“. Tai – paauklių rengta paroda, kurioje jaunuoliai viską atliko patys: sukūrė parodos idėją, atrinko kūrinis ir bendravo su menininkais, kūrė parodos architektūrą ir dizainą, tyrė auditoriją ir vykdė parodos reklamą. Šios puikios idėjos autorė – viena žinomiausių Lietuvos meno edukatorių Eglė Nedzinskaitė (Nacionalinė dailės galerija).

Plėstas fizinių ir virtualių paslaugų negalią turintiems spektras, vystytos projektinės veiklos, įgalinančios įtraukti specialiųjų poreikių žmones. Dalyvauta tęstinėje edukacinėje programoje „Susitikime muziejuje“ – VŠĮ „Socialiniai meno projektai“ iniciatyva, stengiantis didinti meno prieinamumą demenciją turintiems ir Alzheimerio liga sergantiems asmenims. Bendradarbiaujant su Lietuvos aklyųjų ir silpnaregių sąjunga tęsta programa „Pažinti meną pojūčiais. Šiuolaikinė ir moderni Lietuvos dailė“ (Nacionalinė dailės galerija), rengtos dirbtuvės regos negalią turintiems

lankytojams „Pažinkime gintarą pojūčiais“ (Palangos gintaro muziejus). Socialinės rizikos šeimų ir sudėtingus emocinius išgyvenimus patiriantiems vaikams bei jaunimui rengtas edukacinių užsiėmimų ciklas „Atrask savo talentą“ (Vytauto Kasiulio dailės muziejus). Vykdytas bendruomeniškumą skatinantis projektas „Duok leteną, drauge, kursime kartu“ (Prano Domšaičio galerija), realizuotas su Maltos ordino pagalbos tarnybos Klaipėdos grupės kaniterapeutais ir jų šunimis-asistentais bei Klaipėdos menininkais, skirtas asmenims, turintiems psichinę ar proto negalią, emocijų sutrikimų.

TYRIMAI IR LEIDINIAI

Siekiant kelti muziejaus rinkinių pristatymo visuomenei kokybę 2021 m. suformuotos 4 ilgalaikės tiriamosios specializuotos programos pagal LNDM kuruojamas sritis ir parengti 4 išplėtoti 2021–2025 m. tyrimų planai. Programos „Dailės kanonai ir jų dekonstrukcijos: LNDM vaizduojamosios dailės rinkinių atodangos ir kontekstai“ tikslas – įtraukti į meno ir mokslo apyvartą muziejuje saugomus ir su jais susijusius Lietuvos ir užsienio šalių dailės kūrinius – paveldo objektus; neatsiejamai nuo Vakarų Europos kultūros lauko tyrinėti ir pristatyti visuomenei svarbiausius XVI–XXI a. Lietuvos dailės reiškinius. Programos vykdytojas – Vaizduojamosios dailės skyrius. Programos „Lietuvos diasporos dailė: paveldas, atmintys, tapatumai“ tikslas – aktualizuoti XX–XXI a. Lietuvos diasporos dailės palikimą; integruoti jį į Lietuvos dailės lauką, atliepiant aktualius išsilavinusios visuomenės poreikius. Programos vykdytojas – Vytauto Kasiulio dailės muziejus. Programos „Lietuvių etninės kultūros tyrimai: paveldas, naujos atodangos, kontekstų paieškos“ tikslas – atlikti naujus sistemiskai bei regioniskai motyvuotus lietuvių etninės kultūros paveldo objektų tyrimus; integruoti į bendrą visumą už Lietuvos ribų esančių objektų tyrimus; nuosekliai tęsti lietuvių etninės kultūros paveldo šaltinių rengimo ir skelbimo tradiciją. Programos vykdytojas – Liaudies meno skyrius. Programos „Lietuvos ir užsienio šalių dizaino ir taikomosios dailės istorijos tyrimai“ tikslas – iširti ir aktualizuoti Lietuvos ir kitų šalių dizaino ir taikomosios dailės istoriją; išryškinti svarbiausius kūrėjus bei profesionalaus Lietuvos ir užsienio taikomosios dailės ir dizaino būdingumus. Programos vykdytojas – Taikomosios dailės ir dizaino skyrius.

2021-ieji pasižymėjo aktyvia ir kokybiška leidybine veikla. Išleisti recenzuoti moksliniai parodų katalogai „Homage donatoriams. Vilniaus paveikslų galerijos pradžiai“, „Sakralusis Vilnius: piligrimų kelias nuo Aušros vartų iki Kalvarijų“, „Vaclovas Ratas. Anapus pusiaujo“, mokslo šaltinių publikacija anglų k. „Vincas Svirskis' Wooden Miracles“. Paskelbta mokslo straipsnių užsienio (6) ir

Lietuvos leidiniuose (5). Išleistas LNDM veiklą pristatantis „Metraščio“ 22 tomas (406 p.), parodų katalogai „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji“, „Jonas Mekas. Camera Was Always Running“ (kartu su partneriais Yale University Press, NY Jewish Museum), „Uncoverings. The Search for Identity of Lithuanian Photography“ (bendradarbiaujant su Seulo fotografijos muziejumi). Išleistas Nacionalinės dailės galerijos nuolatinę ekspoziciją pristatantis leidinys-gidas „Nacionalinė dailės galerija. Rinkiniai kūriniai“. Gausiai publikuoti LNDM rinkinius aktualizuojantys mokslo populiarinimo ir informaciniai straipsniai. Detalesnę informaciją apie LNDM leidinius ir jų autorius rasite muziejaus tinklalapyje www.lndm.lt.

MUZIEJAUS PASLAUGŲ ĮVAIROVĖS AUGIMAS

Beveik visuose muziejaus padaliniuose atnaujintos kasos, įdiegta internetinė bilietų pardavimo sistema <https://bilietai.lndm.lt/>, sukurti bendrą ženklodarą atspindintys vienodo dizaino lankytojų bilietai, įkurta elektroninė parduotuvė <https://shop.lndm.lt/>. Vilniaus paveikslų ir Prano Domšaičio galerijose sukurtos daugiafunkcės erdvės šeimų poilsiui ir savarankiškomis edukacinėms veikloms ekspozicijoje. Palangos gintaro muziejuje atidaryta didelio populiarumo sulaukusi kavinė.

INVESTICINIAI PROJEKTAI

2021 m. muziejus vykdė strateginius iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų finansuojamus projektus: „Prano Gudyno restauravimo centro pritaikymas kultūros paslaugoms“, „Vilniaus Jonušo Radvilos rūmų rytų paviljono ir pietų korpuso aktualizavimas“, „Virtualus muziejus“, taip pat pagal valstybės investicijų programą finansuojamą projektą „Vilniaus Jonušo Radvilos rūmų pritaikymas muziejinei veiklai“, kuriuo siekiama viso istorinių rūmų pastatų komplekso, esančio Vilniaus g. 24, Vilniuje, įveiklinimo. Projektais stengiamasi sukurti kultūrinei pažangai tinkamą aplinką – naujai sukurta infrastruktūra galės naudotis visos tikslinės žmonių grupės, muziejaus administracija ir kūrybinis personalas.

2021 m. įvertinta ir paskelbta Jonušo Radvilos rūmų pastatų komplekso ir jo prieigų Vilniaus g. 24, Vilniuje, tarptautinio atviro architektūrinio projekto konkurso galutinė architektūrinių projektų eilė. Konkursui buvo pateikti 33 darbai, iš jų 22 vertinimo procedūrų metu atmesti kaip neatitikę konkurso sąlygų arba vertinimo komisijos įvertinti mažiau nei 50 balų iš 100 galimų. Patikrinus tiekėjų Europos bendruosius viešųjų pirkimų ir kvalifikacinius reikalavimus patvirtinančius dokumentus, taip pat

išsiaiškinus, ar nėra pašalinimo pagrindų, priziniame trejetuke niekas nepasikeitė. 1-ąją vietą ir 12 000 Eur prizą laimėjo projektas „RRUMAI“ (arch. UAB „Processoffice“; projekto autoriai Vytautas Biekša, Dovilė Kriščiūnaitė, Coralie Lamilhau, Eglė Matulaitytė, Martynas Brimas, Viktorija Rimkutė, Adelė Dovydevičiūtė). Su pirmos vietos nugalėtoju pradėtos derybos dėl projekto idėjos įgyvendinimo. Konkurso 2-oji vieta ir 8000 Eur premija skirta projektui „INSERT“ (arch. MB „Fragment“ iš Lietuvos, projekto autoriai Povilas Čepaitis, Berta Meironaitė). 3-iosios vietos ir 5000 Eur premijos nusipelnė projektas „C6YW75“ (arch. „BDR Architektai“ iš Lenkijos; projekto autoriai Konrad Basan, Paweł Dadok, Maria Roj, bendradarbiaujant su Kamil Urban).

VIETOJ APIBENDRINIMO

Šiame trumpame įvade dėl vietos stokos neaparta nemažai kitų LNNDM veiklų. Jų išsamų aprašą rasite šio metraščio sudarytojos dr. Margaritos Matulytės parengtoje apžvalgoje „Muziejaus veiklos barai: kronika ir statistika“. Galiausiai norėčiau iš širdies padėkoti šio metraščio rengėjams, tekstus kūrusiems autoriams, redaktoriams, dizaineriams, vertėjams ir visai LNNDM bendruomenei, kuri nepailstamai dirba kaip darni komanda, o šio darbo vaisius netrunka įvertinti tiek Lietuvos visuomenė ir užsienio svečiai, kurių srautas išliko gana didelis net ir esant COVID-19 pandemijos apribojimams, tiek ir ekspertai, palankiai vertinantys muziejaus veiklą savo tekstuose ir atsiliepimuose. Labai tikiuosi, kad malonūs šio metraščio skaitytojai taip pat yra ir mūsų muziejaus lankytojai, o jei dar nėra jo atradę, būtinai susiruoš mus aplankyti netolimoje ateityje.

2021.

A somewhat melancholic, yet successful year

Dr Arūnas Gelūnas

Director of the Lithuanian National Museum of Art

The Annals of the Museum is a very important, actually, the *real* detailed report of the Museum's activities for the whole year, yet a glance back at past events is unavoidably retrospective and is already affected by distance – the rapidly passing months and other consecutive events piling up, along with new facts as they come to light. That is why I cannot avoid mentioning a very fundamental circumstance – I am writing these words as a brutal, fratricidal war rages in neighbouring Ukraine, caused by Russia. Today, our Ukrainian museologist colleagues are taking down their expositions and saving the most important exhibits in cellars and bunkers, while we here in Lithuania are hurriedly going over our pre-prepared civilian mobilisation and cultural treasure protection scenarios. The threat is indeed serious and is further enhanced by our knowing that children and pregnant women have fallen by the hands of the Russian occupants, not to mention the lack of any respect for cultural treasures. In the face of war, the activities of memory institutions appear even more critical, while the Lithuanian cultural treasures created centuries ago and accumulated for decades and kept in museum collections prove to be even more precious. Before our eyes emerges the vision from Franciszek Smuglewicz's masterpiece *Persian Envoys before the King of Ethiopia*: with the determined thrust of his hand, the Ethiopian king orders the Persian envoys to depart from his land, and this is an unequivocal metaphor for national pride and the right of a nation to make independent decisions – in this way, using the history of Antiquity, the Russian empire itself is being told to leave the Polish-Lithuanian Commonwealth and not to interfere in the matters of other states. At Snake Island, when the brave Ukrainian fighters boldly told the Russian warship 'where to go' (in no uncertain terms when expressed in Russian), we at the Museum did not take long to notice another very direct connection of the painful

events of today to artworks we have in our collections – the 'postcard' by Ilya Kabakov in which an ironically pensive picture of ships and seagulls is superimposed on top of the same, uncompromising Russian phrase – "go f*** yourself". This was how in 1985–1993 Kabakov addressed the hated Kremlin, and it is likely that after more than 30 years, the spiral of history has thrust this phrase in the faces of the Kremlin's despots yet again.

In spite of the drama of the background in which this report was written, or how melancholic the psychological atmosphere is, caused by the two-year-long Covid-19 pandemic, it must be said that 2021 was in many regards a success and an unquestionably productive year for the Lithuanian National Museum of Art (henceforth – LNMA). Testimony of this success is the 23rd volume of the Annals you have in your hands – the Museum's report on its activities throughout 2021. At this point readers must be reminded that the LNMA is a unifying umbrella organisation of 11 institutions in four cities in Lithuania – in Vilnius, Klaipėda, Palanga and Juodkrantė. The Vilnius Picture Gallery, National Gallery of Art, Museum of Applied Arts and Design, Vytautas Kasiulis Museum of Art, Radvila Palace Museum of Art, Palanga Amber Museum, Pranas Domšaitis Gallery, Clock and Watch Museum, Pamario Gallery, Pranas Gudynas Centre for Restoration and the Lithuanian Museums' Centre for Information, Digitisation and LIMIS (henceforth – LIMIS) – these are the members of the LNMA family, bringing in a rich harvest of results, which are comprehensively presented in this annal.

COLLECTIONS

When talking about the statistical changes regarding exhibits kept in our collections, we must note that plain arithmetic logic can be very misleading in this

regard – in statistics, both expensive works of international calibre and objects of significantly lesser value (such as preparatory sketches and alike) are turned into mere *arithmetic units*, thus in different years the variance in total number of exhibits presented is not an adequate reflection of the increase in quality of the Museum's content: there might not be a single truly significant work acquired among the 7,000 pieces gained in one year, meanwhile in another year, the collection may increase by just 1,000 exhibits, however there might be as many as several dozen world-class masterpieces among them. That is why we ask readers to maintain a very attuned and critical view towards almost all statistics relating to art (even visitor numbers!).

Last year the collections of the LNMA reached a total figure of 257,486 exhibits, which means that 1,092 new works were added during 2021. Among them was the art installation *Planet of People* created for the Venice Biennale and donated by the Rupert Centre for Art, Residencies and Alternative Education and Julijonas Urbonas, posters by Juozas Galkus (239 works), photographs by Dovilė Dagienė (13 works), graphic art by Marija Marcelionytė-Paliukė (22 works), national song festival costume designs and other fashion designs by Ona Birutė Vincevičienė and Vytautas Jonas Vincevičius (86 works), as well as graphic art and photograph negatives by Vytautas Jurkūnas (snr.) (140 works). The Bank of Lithuania gave to the Museum collector and in-circulation coins released in 2021 (22 units) and the negatives of objects photographed during a 1959 expedition by Stasys Vaitkus were also incorporated into our collections. Among the purchased artworks, three objects by Mindaugas Navakas are of note, *Picture with a Castle in the Background* (1974) by Petras Repšys, the decorative composition model created by Teodoras Kazimieras Valaitis for the USSR pavilion at EXPO'70 in Osaka (1969) and a small sketch album with 56 drawings from the early 20th century by Liucija Balzukevičiūtė. Works by Dainius Liškevičius, Eglė Rakauskaitė, Antanas Gerlikas, Laura Garbštienė and Tomas Daukša were recent additions to the contemporary art collection. Among the especially significant acquisitions, we can mention the painting by one of our émigré artists Albertas Veščiušas, titled *Landscape*, Aleksandra Kasuba's mosaic *Abraham and Isaac* (1961), also, works by Vaidotas Žukas, Audrius Novickas and Darius Bastys. Six sculptures were added to the folk art collections.

It must be said that working with such collections is not limited to their expansion and publicising, but also involves making assessments of the condition of the exhibits, and then – their conservation and restoration. The proper storage and protection regime for the Museum's exhibits must also be ensured, as does their record-keeping, accumulation, assessment and presentation to the public

in publications and scholarly articles. To this end, in 2021 conservation work was carried out on 357 exhibits, with 448 being restored. The figures for exhibits belonging to other museums, agencies and private individuals were as follows: 1,490 were restored, 119 methodical consultations were given. Keeping in mind the fact that the restoration of one exhibit in a bad condition often takes months, sometimes even years, and that a whole team of restorers and researchers is involved, these statistics are indeed impressive.

Another important component of work with the collections is the digitisation of exhibits and the subsequent spread of these digitised images. At the end of 2021, LIMIS, managed by the LNMA, accounted for 685,911 digital images and digital cultural heritage objects from museums all over Lithuania, of which 437,827 could be accessed via the LIMIS portal. The functions performed by the national centre for digital competency are as follows: the provision of digitisation services to museums (3,984 digital images were created for other Lithuanian museums), memory institutions and other juridical and physical persons; the organisation of 22 events leading to higher qualifications for participants (nine training sessions for how to work with LIMIS, a cycle of training seminars in which 280 people participated, mobile digitisation groups with excursions to regional museums and individual on-site training: 10 regional museums were visited, 19 specialists received individual training and 2,315 museum treasures were photographed. In addition, methodical consultations were regularly provided to museums and other juridical and physical persons.

Execution of the Virtual Museum development, modernisation and new e-services project, financed by EU Structural Funds and Republic of Lithuania budgetary funds, continued, as did new works ensuring the functionality, planning, design, programming, testing and installation of LIMIS; 10 new public access e-services were created and tested as well.

EXPOSITIONS AND EXHIBITIONS

Even though in a modern museum the 'permanent exposition' is increasingly becoming a relative concept due to public expectations for dynamic change, in 2021 the LNMA updated several of its museum exposition spaces – visitors could notice positive changes not just at the Palanga Amber Museum (where expositions were renewed, a new lighting system was installed, the main entrance to the museum was restored, an educational space was added and a cafe was opened), but also at the Vilnius Picture Gallery, the Museum of Applied Arts and Design,

the Clock and Watch Museum and, towards the end of the year, at the Pranas Domšaitis Gallery as well. It is especially worth noting that on July 9, 2021 the President of Ukraine Volodymyr Zelensky and the President of the Republic of Lithuania Gitanas Nausėda visited the renewed expositions at the Palanga Amber Museum. At the end of that year, these expositions were significantly enhanced by the Interactive Tyszkiewicz Family Album, created by the artist and exhibition architect Saulius Valius, telling the story of the Lithuanian aristocratic family credited with building and refurbishing the manor.

As in earlier times, 2021 was also a stand-out year for the many exhibitions held at almost all the exhibition spaces of the LNMA – last year 50 exhibitions were held at the Museum, other Lithuanian institutions and presented to the public abroad, of which 43 were at the various exhibition spaces of the LNMA.

The most significant events from this wealth of exhibitions was one of the most important LNMA exhibition projects for 2021 – the ‘exhibition diptych’ of *Shaping the Future: Environments* by Aleksandra Kasuba and Emilija Škarnulytė’s *Circular Time. For Aleksandra Kasuba* (NGA). As was mentioned in the exhibition description, “The inspiration for organising this exhibition and releasing the catalogue arose from Kasuba’s donation in 2014–2019 of the unique collection of her works created from 1942–2019 to the Lithuanian Art Museum (now the Lithuanian National Museum of Art). The collection revealed the extraordinarily wide panorama of the artist’s and visionary’s creative interests: ranging from her earliest textile works, tile panels, mosaics, paintings, watercolour, designs for works in public spaces in the US and their sketches, to unique, spatial environments – her tensile-fabric shelters. The collection also features architectural models, including the model of a main house and guests’ residence she built in the desert in New Mexico, as well as 8,000 digital images, the originals of which are kept in the Archives of American Art of the Smithsonian Institution. Aleksandra Kasuba is a unique artist, whose astounding biography can serve as a source of inspiration for many researchers”. The exhibition’s curator Prof. Elona Lubytė, aided by architects Rokas Kilčiauskas and Aleksandras Kavaliauskas, made the most of this inspiration to achieve a truly impressive result – the exhibition earned the acclaim of art experts and the many visitors who attended. The accompanying, smaller ‘diptych’ exhibition was an audiovisual installation by Emilija Škarnulytė, titled *Circular Time. For Aleksandra Kasuba* (curator Candice Hopkins, architect Linas Lapinskas). The conception of this work was fated by Škarnulytė’s personal acquaintance with Kasuba and her work. She first travelled to New Mexico (USA) in 2018 to see Rock Hill House and the Shell Dwellings complex designed

by Kasuba. With the mediation of the art historian and curator Lubytė, Škarnulytė had the opportunity to meet the architect in person. The similar interests of creators of different generations – an admiration for the interaction of art and science, a keen interest in the natural sciences, astronomy and the achievements of quantum physics – helped to kindle an inspiring acquaintance, prompting Škarnulytė to see it realised in her work. Starting the year with the presentation of one eminent Lithuanian émigré’s personal work, the NGA ended it with another exhibition of international calibre, dedicated to Jonas Mekas, known as the father of American experimental film – *Jonas Mekas and the New York Avant-Garde* (curators Inesa Brašiškė and Lukas Brašiškis, architects Petras Išora, Ona Lozuraitytė (Isora x Lozuraityte studio), designer Laura Grigaliūnaitė). This unique international exhibition presented the work of Jonas Mekas, his intellectual and organisational work in fostering independent film, and the work of his like-minded American avant-garde filmmakers, paying most attention to his first three decades of Mekas’ activity in New York, from 1949 to the end of the 1970s. It is impossible not to mention another exhibition held at the NGA – a bold and experimental event causing a round of discussions about Lithuanian identity and cultural memory, one that raised questions regarding stereotypical images and their visualisation, laying open the deep rural panorama from three historical epochs (tsarist Russia, the first independent Republic of Lithuania and the Soviet years). The exhibition focused on the daily life of the rural population, who experienced the effects of societal modernisation the least and preserved the most authentic and archaic culture. I am referring to the exhibition curated by Dr Margarita Matulytė titled *Kazys, Ona, Juozas, Agota, Katrė, Stepas, Pranas, Eugenija, Vincas and others. Indigenous Narratives* (architect Sigita Simona Paplauskaitė, graphic designer Laura Grigaliūnaitė, sound installation Marius Juknevičius, lighting designer Eugenijus Sabaliauskas, exhibition architecture coordinator Mindaugas Reklaitis, project coordinator and curator of the Who am I? creative workshop Ugnė Marija Makauskaitė, creator of the Field of Times installation Sigita Simona Paplauskaitė, Indigenous Phonograms project author Marius Juknevičius, creators of the Less Table design studio’s installation Rupus laikas (Coarse Time) Živilė Lukšytė and Julija Mazūrienė).

Franciszek Smuglewicz. From Ancient Rome to Vilnius University, held at the Vilnius Picture Gallery (VPG) and dedicated to mark the 275th anniversary of the painter’s birth, was considered one of the year’s most successful exhibitions and received a great deal of attention (curator Dalia Tarandaitė, architects Vytautas Biekša and Eglė Matulaitytė (Processoffice), designers Loreta Uzdraitė

and Laura Grigaliūnaitė, designer Vadim Šamkov). The exhibition featuring particularly subtle architecture and based on detailed research gave a comprehensive account of this famous figure of the classicism period, presenting the life of the founding father of professional Lithuanian art and his work in Italy and Lithuania. Another exhibition held at the VPG of great significance that must also be mentioned familiarised visitors with the very origins of the LNMA – *Hommage to the Donors. The Beginning of the Vilnius Picture Gallery* (curators Laima Laučkaitė and Rima Rutkauskienė, architect Saulius Valius). This exhibition became an act of memorialisation and gratitude to those people who donated artworks to the museum institutions founded in the early 20th century, familiarising visitors with the legacy of the Vilnius Society of Science and Art Museum, the Society of Friends of Science in Wilno, Władysław Tyszkiewicz, Kanuty and Bolesław Rusiecki, the Florentini dynasty and Antoni Kołb-Sielecki.

The Radvila Palace Museum of Art, in cooperation with the National Art Museum of Ukraine, presented an ambitious, internationally significant exhibition marking the 30th anniversary of Ukraine's independence, titled *Oleksandr Bohomazov. Creative Laboratory* (project director Arūnas Gelūnas, curators Olena Kashuba-Volvach and Skaistis Mikulionis, coordinator Justina Augustytė, architects Oleksandr Burlaka and Jurgis Dagelis, designer Lina Bastienė), which introduced the Lithuanian art-loving public to hitherto unseen works by the famous Ukrainian avant-gardist, art theorist and educator Oleksandr Bohomazov (1880–1930) and like-minded colleagues Alexandra Exter (1882–1949) and Oleksandr Archipenko (1887–1964) from the collections of the National Art Museum of Ukraine and the Mystetskyi Arsenal National Art and Culture Museum Complex. Another exhibition organised at the Radvila Palace was Aldo Giannotti's *Performing the Museum* (curator Lina Albrikienė, coordinator Kristina Alsytė) – he proposed a fun provocation challenging the traditional concept of the museum, rejecting traditional rules, such as “keep quiet” or “no running”. Giannotti, an Italian artist living and working in Vienna, harnessed the sociopsychological phenomenon of herd mentality to question the trends of communality that are expressed differently in different cultures, inviting viewers to not only collectively check what limits do actually appear when being and acting together as a group, but to also test one's own limits as an individual. The many visitors to this exhibition certainly appreciated this manner of expanding limits.

In amongst the other exhibitions held at the Museum of Applied Arts and Design, visitors were left very pleased with the exhibition dedicated to the most eminent figures in Lithuanian design, curated by the

duet of Gražina Gurnevičiūtė and Živilė Intaitė. The first, *A Visionary in the World of Things. Feliksas Daukantas' Works* (architect Justinas Dūdėnas, designer Laura Grigaliūnaitė), was a creative presentation of the ideas of this founder of professional Lithuanian design education, theorist and modern design creator, which has had such a significant influence on Lithuanian design. In this, the first demonstration of the entirety of Daukantas' work, not only his material work was shown (jewellery, leather and metal artwork), but also other aspects of this author's creative output not yet revealed to society at large, such as his designs, sculptures, photographs and cartoons. The second exhibition, *Architects of Daily Life. Residential Interior Furniture Design. 1959–1984* (architect Tomas Valentinaitis, designer Laura Grigaliūnaitė), introduced visitors to the work of the first generation of female professional furniture designers – Lygija Marija Stapulionienė, Brigita Adomonienė, Valerija Ema Cukermanienė, Liucija Zaveckienė, Dalia Siaurusaitienė and Florentina Nera Nesavienė, who dedicated a lot of their attention to the formation of the home environment.

Of the seven exhibitions presented at the Vytautas Kasiulis Museum of Art, *Women Artists in Interwar Vilnius: Between Expectations and Possibilities* certainly stood out for its quality (curators Algė Andriulytė and Ilona Mažeikienė, architect Eglė Matulaitytė, designer Liudas Parulskis), highlighting the original yet hardly known results of the artistic activity of women of various generations, nationalities and social classes producing art in interwar Vilnius, as well as the exhibition marking the 100th anniversary of the famous émigré sculptor – *Antanas Mončys. Faces and Spirits* (curator Viktoras Liutkus, architect Povilas Vincentas Jankūnas, organisers The Antanas Mončys Support Foundation, Lithuanian National Museum of Art). The title of this exhibition was determined by the motifs in Mončys' works, as well as the artist's nostalgia for his native Žemaitija, which he left behind, the ancient folk crafts, master craftsmanship, stories and legends echoing in his work. The majority of exhibited works consisted of sculptures, drawings, watercolours and collages displayed in Lithuania for the first time ever, coming from the collections of the artist's daughter Sabina Moncys Moncevicus, now living in Germany, and the Vilnius-based sculptor's friends Caroline and Arūnas Paliulis.

Meanwhile, the smallest department of the LNMA, the Pamario Gallery, pleasantly surprised visitors with the improvisational and associative exhibition *Storm*, curated by the visiting curator Monika Lipšic (architects Monika Lipšic and Eugenijus Byčėnkovas, graphic art designer Marekas Voids), where alongside fragments of the Song of Songs graphic art cycle by Stasys Krasauskas and ceramics by Liucija Šulgaitė, the work of contemporary artists Alexandra

Zuckerman, Agnė Juodvalkytė and Gerda Paliušytė was also exhibited. The leitmotif of this exposition was sensuality, expressed through form, line, materials and ideas.

Unfortunately, due to the lack of space in this foreword, I won't be able to discuss in greater detail some of the excellent solo exhibitions that were also held: Mindaugas Navakas' exhibition at the Radvila Palace Museum of Art, Eglė Ridikaitė's and Agnė Kuzmickaitė's exhibitions at the Museum of Applied Arts and Design, the exhibition of works by Vaclovas Ratas at the Vytautas Kasiulis Museum of Art, Vita Pukštaitė-Bružė's exhibition at the Palanga Amber Museum and other, no less discussion-worthy projects of great interest, detailed accounts of which can be found at the Museum's website www.lndm.lt.

EDUCATION

Members of the LNMA community often like to proudly state that they work at the museum that is the absolute leader in educational programmes among all of Lithuania's museums – both in terms of quality and statistics, based on the number of organised real-life and virtual activities. This conviction was convincingly confirmed by our experiences in 2021. The Museum organised a total of 1,119 educational activities in which 16,682 people participated; there were 1,069 virtual educational activities with 33,260 participants; 373 excursions (4,178 participants); 15 virtual excursions (tours) that attracted 16,263 participants. Virtual tours in Lithuanian and English around the Palanga Amber Museum (PAM), Clock and Watch Museum (CWM), Pranas Domšaitis Gallery (PDG), Vytautas Kasiulis Museum of Art (VKMA), Vilnius Picture Gallery (VPG) and the National Gallery of Art (NGA) proved to be very popular.

Educational programmes and excursions reflecting the exhibition content were realised at all branches of the Museum, encouraging the educational needs of children and young people: *Indigenes*, *Empathy for Life*, *Jonas Mekas – Not Just a Filmmaker*, etc. (NGA); *Protest Art Territory*, *Geometric Painting*, *A Creative Walk*, etc. (Radvila Palace Museum of Art RPMA); *A Date with Textiles*, *Keys*, *Wool*, *Balls*, *The Sleep Box* and the *3D postcard Chair*, etc. (Museum of Applied Arts and Design MAAD); *Peasants and Kings*, *In the Footsteps of Heroes from Antiquity*, *Living Pictures*, etc. (VPG); *Secrets that Artworks Hide*, *Heroes of Paris*, *The Golden Age of Danish Painting*, *The Stories Behind Paintings*, etc. (VKMA); *Amber and Folk Medicine*, *Let's Speak French at Birutė's Park in Palanga*, etc. (PAM); *My Imagined Alien*, *Looking Inside the Clock*, *Carousel of the Year*, the e-education activity *Constellations of the Zodiac*, etc. (CWM); the mobile educational project *Museum on Wheels* (CWM) was also continued.

Virtual educational activity packages were created that correlated with formal and informal education and life-long learning programme priorities, which were free and were successfully integrated into the general educational programme at schools. The geography of where these packages were used spanned all regions of Lithuania and widened awareness of the Museum's educational services. Virtual integrated lessons in art and the other school subjects taught at schools were organised: the *Camera Obscura – Dark Chamber* physics and art lesson for Year 7–10 students (RPMA), the *Alphabet of the Bible* religion and art lesson for Year 9–12 students (RPMA) and the *To the Rhythm of Time* history lesson for Year 6–8 students (CWM).

The spectrum of variety of types of virtual education was widened. Virtual presentations of the exhibitions *Timestamps*. *Lithuanian Media Art Retrospective* and *Photobloc*. *Central Europe in Photobooks* held at the National Gallery of Art were held, with commentary by the curators and artists, also, the digital educational project "What you never knew about art and were too shy to ask" was realised. Younger children, school students and participants in the University of the Third Age could take part in virtual excursions around the exhibitions *In Pursuit of Paris* (VKMA), *Shaping the Future: Environments by Aleksandra Kasuba* (NGA) and the permanent exposition of 20th–21st-century Lithuanian art (NGA). There was also a cycle of 14 virtual lectures, prepared together with culture, education and academic professionals, offering an interpretation of the content of the exhibition *Protest Art: The Rebels of the Soviet Era* (RPMA), which broadened its context, as well as an educational programme for communities from Lithuania's regions, *Who Am I?* (NGA). We should distinguish the unique, international educational project realised by the NGA, *That Strange Art*, whose title later evolved into *Where are the People?* This was an exhibition organised by teenagers, where all the associated tasks were done by the teenagers themselves: they came up with the idea for the exhibition, selected the works that would be featured, communicated with the artists, created the exhibition architecture and design, surveyed their audience and enacted an advertising campaign for their exhibition. The person behind this excellent idea is one of the most widely known art educators in Lithuania, Eglė Nedzinskaitė (NGA).

The range of real-life and virtual services for the disabled was also extended, project activities were developed that empowered the inclusion of people with special needs. The LNMA participated in the continuing educational programme *Meet You at the Museum* (which later evolved into a programme called *Your Own Museum*) – an initiative of the Social Art Projects organisation, increasing accessibility to art for people suffering dementia and

Alzheimer's disease. As part of cooperation with the Lithuanian Union of the Blind and Visually Impaired, the programme Let's Learn About Art Through the Senses. Contemporary and Modern Lithuanian Art (NGA) was continued, and Let's Learn about Amber Through the Senses workshops for the sight-impaired were held (PAM). A cycle of educational activities for socially at-risk families, children and young people undergoing difficult emotional experiences, Find Your Talent (VKMA), was organised. The project encouraging community feelings, "Give me your paw, friend, let's create together" (PDG), was realised with the help of canine therapists and their assistant-dogs from the Klaipėda branch of the Order of Malta Relief Organisation and with Klaipėda-based artists for people with a psychological or brain disorder, and those suffering emotional disorders.

RESEARCH AND PUBLICATIONS

In order to improve the quality of presenting the Museum's collections to the public, in 2021 four long-term specialised research programmes were formed according to the fields curated by the LNMA, leading to the preparation of four detailed research plans for 2021–2025. The aim of the programme Art Canons and their Deconstruction: Exposure and Contexts of the Visual Art Collections of the LNMA is to incorporate into artistic and scholarly circulation the artworks kept at the Museum and related works from Lithuania and abroad, such as heritage objects directly related to the West European cultural field, to research and present to the public the most important Lithuanian art phenomena from the 16th to the 21st centuries (programme administrator: Department of Fine Arts). The aim of the second programme – Lithuanian Diaspora Art: Heritage, Memory, Identities – is to bring into relevance the legacy of 20th–21st-century Lithuanian diaspora art, to integrate it into the Lithuanian art field, responding to the needs of an educated society (programme administrator: Vytautas Kasiulis Museum of Art). The aim of the third programme – Lithuanian Ethnic Culture Research: Heritage, New Perspectives, Searching for Contexts – is to conduct new, systemically and regionally motivated research into Lithuanian ethnic culture heritage objects, to integrate research of objects found outside of Lithuania's borders, and to consecutively continue the tradition of preparing and publicising Lithuanian ethnic cultural heritage sources (programme administrator: Department of Folk Art). Finally, the aims of the fourth programme – Research of the History of Lithuanian and Foreign Design and the Applied Arts – is to research and bring into relevance the history of design and the applied arts of Lithuania and other countries, highlighting the most important creators and distinguishing features of

Lithuanian and foreign applied art and design (programme administrator: Department of Applied Art and Design).

2021 was noted for its vibrant, quality publishing activities. Among the peer-reviewed, scholarly exhibition catalogues released were *Hommage to the Donors. The Beginning of the Vilnius Picture Gallery, Sacred Vilnius: Pilgrimage from the Gates of Dawn to the Calvaries* and *Vaclovas Ratas. Beyond the Equator*, as well as a publication of scholarly sources in English, *Vincas Svirskis' Wooden Miracles*. Scholarly articles were published in foreign (six) and Lithuanian (five) publications. *Annals* Vol. 22 (406 p.) presenting the activities of the LNMA was also released, along with the exhibition catalogues *Protest Art: The Rebels of the Soviet Era, Jonas Mekas: The Camera Was Always Running* (together with our partners Yale University Press, NY Jewish Museum) and *Uncoverings. The Search for Identity of Lithuanian Photography* (in cooperation with The Museum of Photography, Seoul). A comprehensive guide to the permanent exposition at the NGA titled *National Gallery of Art. Highlights* was published. Numerous popular scholastic and informative articles featuring the collections of the LNMA appeared in various media outlets. More detailed information about the LNMA publications and their authors can be found at the Museum's website www.lndm.lt

GREATER VARIETY OF SERVICES OFFERED BY THE MUSEUM

The ticket counters were renewed at almost all the Museum's departments, an online ticket sales system was installed <https://bilietai.lndm.lt/>, tickets reflecting the general branding in a unified design were created, along with an online store <https://shop.lndm.lt/>. Multifunctional spaces for families to relax or engage in independent educational activities within the expositions were created at the Vilnius Picture Gallery and the Pranas Domšaitis Gallery. A cafe that has proven to be very popular opened at the Palanga Amber Museum.

INVESTMENT PROJECTS

In 2021 the Museum engaged in strategic projects financed by EU Structural Funds: Adaptation of the Pranas Gudynas Centre for Restoration for Cultural Services, Actualisation of the East Pavilion and South Wing of the Jonušas Radvila Palace in Vilnius, and Virtual Museum, as well as the project financed by state investment programme funds, Adaptation of the Jonušas Radvila Palace in Vilnius for Museum Activities, where the aim is to make the entire historical palace complex at 24 Vilniaus Street, Vilnius accessible

and functional. These projects seek to create a suitable environment for cultural progress – newly-created infrastructure will be accessible to all target groups, the Museum’s administration and its creative staff.

The final list of architectural projects participating in the international open architectural project tender for the Jonušas Radvila Palace buildings complex and its approaches at 24 Vilniaus St, Vilnius was made and announced in 2021. Of the 33 projects submitted to the competition, 22 were rejected during assessment procedures as they did not meet with the tender criteria or did not reach the 50-point cut-off score (of a possible 100) by the judging committee. After checking the applicants’ documents to confirm they met with European general public procurement and qualifying requirements, and clarifying whether there were any reasons for elimination among the top three applicants, no inconsistencies were found. First place and a 12,000 Eur prize was won by the RRUMAI project (Processoffice architecture firm; project authors Vytautas Biekša, Dovilė Kriščiūnaitė, Coralie Lamilhau, Eglė Matulaitytė, Martynas Brimas, Viktorija Rimkutė and Adelė Dovydavičiūtė). Negotiations for the realisation of the project idea commenced with the first-place winner. Second place and a prize of 8,000 Eur was given to the project INSERT (MB Fragment architecture

firm from Lithuania; project authors Povilas Čepaitis and Berta Meironaitė). Third place in the tender contest and a 5,000 Eur prize went to the project C6YW75 (BDR Architekci from Poland; project authors Konrad Basan, Paweł Dadok, Maria Roj, in cooperation with Kamil Urban).

INSTEAD OF A SUMMARY

This brief introduction could not look at many of the other activities of the LNMA due to space limitations. A more detailed account can be found in ‘Chronicles and Statistics’ compiled by the editor of this Annal, Dr Margarita Matulytė. Finally, I’d like to say a heartfelt thank-you to the compilers of this Annal, to the authors of the texts, copy editors, designers, translators and the whole LNMA community, who tirelessly work as a harmonious team. The fruits of this labour are soon appreciated both by the Lithuanian public and foreign guests, with visitor flows remaining relatively large even in the context of Covid-19 pandemic restrictions, and by experts who give favourable accounts of the Museum’s activities in their texts and reviews. I truly hope that the dear readers of this annal are also visitors to our Museum, and that if they are yet to discover it, may they definitely do so in the very near future.